

2

” V pondělí v osm “

Členění dne, týdne, roku

Nováčci byli přivítáni s otevřenou náručí, zažili vzrušující první školní den plný zážitků. A co bude dál?

Předvídatelné postupy, spolehlivé struktury a společné rituály tvoří základ toho, aby se prvňáčci rychle zorientovali v novém prostředí a cítili se ve „své“ třídě jako doma.

Nabízejí dětem již od začátku určitou „kotvu“ ve víru nových dojmů a úkolů, protože díky nim rychleji rozpoznají, co se bude dít a jak určité věci probíhají.

V dalším průběhu školního roku podpoří efektivní a bezproblémovou práci. Nad mnoha postupy už děti nebudou muset vůbec přemýšlet, stanou se naprosto samozřejmými a prvňáčci se tak budou moci koncentrovat na vlastní probírané učivo. Vy jako učitelé si kromě toho ušetříte dlouhé vysvětlování nebo dokonce diskuse.

Myšlenka „takhle to děláme pořád“ podpoří s naprostou samozřejmostí i pocit sounáležitosti dětí v rámci celé třídy.

V následující kapitole jsme shromáždily nápady k pozdravům, loučení, členění dne, týdne, měsíce a roku, ale také k vytvoření ranního posezení v kruhu nebo posezení v kruhu při různých rozhovorech.

9

Rituály určené k pozdravu a rozloučení

Cíl

Pozdrav má děti zklidnit, shromáždit, ale také motivovat a „nabudit“. My jim ukážeme, že jsou vítány. Rozloučením zakončíme celý školní den. Děti by ho měly hodnotit jako vydařený a měly by se také těšit na další. Děti se také naučí, jak zdravit přátelsky a odpovídajícím způsobem i v mimoškolním prostředí.

≈ 9a. Potřesu ti rukou ≈

Cíl

Každému dítěti paní učitelka vlastnoručně a v pravém slova smyslu potřese rukou při přivítání a loučení se, dítě osobně cítí a vnímá pedagogovu pozornost.

Materiál/příprava

Jak na to

Zdržujte se již před začátkem vyučování ve třídě – nejlépe v blízkosti dveří nebo s možností pohledu na dveře tak, abyste nepropásli žádného nově příchozího.

Pozdravte se s každým dítětem tak, že se mu budete dívat do očí, při tom mu potřesete rukou a oslovíte ho jménem: „Dobré ráno, ...“ Požádejte dítě, aby vám odpovědělo a také se při své odpovědi na vás dívalo.

Rozloučení probíhá stejným způsobem.

Tipy

Mnoho dětí má problém se na někoho zpříma podívat. Nenuťte je k tomu, vyvoláte jen rozpaky a odpor. Pro mnoho dětí bude tato situace jednodušší, pokud ji zlehčíte zavtipkovaním. My například říkáme dětem, které se na nás nechtějí podívat: „Vypadám dnes ráno zase tak šíleně?“ Na to se musejí všechny děti pousmát, pokud úplně nevyprsknou smíchy a odváží se i ke krátkému pohledu. Zaveďte tento rituál každé pondělí ráno po víkendu a v pátek po poslední vyučovací hodině.

≈ 9b. Má ruka ve tvé ruce ≈

Cíl

Všichni se společně pozdraví. Děti se zklidní a vybudují si pocit vzájemné sounáležitosti.

Materiál/příprava

Jak na to

Děti sedí v kruhu a chytí se navzájem za ruce. Při přivítání všichni společně řeknou: „Přejeme si dobré ráno!“ Při tom je možno lehce potřást rukama. Rozloučení probíhá se slovy: „Přejeme si pěkný zbytek dne. Na shledanou!“

Tipy

Pokud vám záleží na tom, aby se děti na začátku hodiny zklidnily, je pěkné, pokud provedete následující přivítání bez zbytečných slov. Například:

Na předem smluvené znamení klidu se všechny děti ztiší. Až když nikdo nedělá žádný zvuk, začnete chytat za ruce děti, které sedí přímo vedle vás. Podle našich zkušeností to netrvá dlouho, než vás všechny děti napodobí a kruh se uzavře.

Co ale dělat, když se jedno dítě nechce toho druhého chytit za ruku?

V takových případech postačí kontakt přes špičky prstů. Sice se nesmí nikdo nutit do tělesného kontaktu, není ale ani pěkné ani akceptovatelné, aby jedno dítě zůstalo takovým způsobem vyřazeno z kolektivu. V některých případech pomůže zachránit situaci, pokud necháte dvě děti, aby si vyměnily svá místa. Možná se nechá i dítě, které se nechtělo zapojit, přesvědčit, pokud mu slíbíte, že stisk rukou potrvá jen krátkou dobu, a vysvětlíte, že bude přece moc pěkné, když bude každý se všemi ostatními takto propojen.

≈ 9c. Předání pozdravu ≈

Cíl
Každé dítě se pozdraví/rozloučí s jedním spolužákem. Nacvičují se nejrůznější formy pozdravů.

Jak na to
Posadte se s žáky do kruhu. Nejlepší bude, když začnete s prvním pozdravem vy sami, tím určíte druh pozdravu (potřesení rukama, zamávání, pozdrav „dobré ráno“, popř. „na shledanou“...) a způsob provedení.

Pozdravíte tedy dítě po vaší pravici, to pozdraví spolužáka, který sedí po jeho pravici atd., takto projde pozdrav celým kruhem a vrátí se zpět k vám. Každé dítě bylo pozdraveno a někoho pozdravilo.

Analogicky probíhá rozloučení.

Tipy
Tato forma pozdravu se hodí i pro ztišení dětí, pokud zvolíte nonverbální formu pozdravu (např. potřesení rukama).

≈ 9d. Zdravící a loučící losy ≈

Cíl
Každé dítě se pozdraví/rozloučí s jedním spolužákem. Nacvičují se nejrůznější formy pozdravů.

Materiál/příprava

Krabice se jmenovkami (nebo pasovými fotkami) všech dětí.

Jak na to

Děti sedí v kruhu, uprostřed kruhu stojí „losovací bedna“. Začínáte vy sami tak, abyste mohli určit formu pozdravu. Vytáhněte si kartičku, přečtete nahlas jméno a jdete k danému dítěti. Poté, co ho pozdravíte, ho vyzvete, aby vstalo, a vy se posadíte na jeho místo. Dítě následně přejde do středu kruhu, vytáhne si los a pozdraví další dítě atd. Loučení probíhá analogicky.

Tipy

Všechny děti ještě neumějí číst? Vložte do krabice místo jmenovek jejich (pasové) fotky. Nebo určete předem dva „čtenáře“, které mohou děti poprosit o pomoc. Pokud děti ještě nejsou zběhlé ve jménech svých spolužáků, mohly by během hry znejistět. Tomu předejdete, pokud určíte, aby dítě, které uslyší své jméno, vstalo.

≈ 9e. Zdravící taneček ≈

Cíl

Touto pohybovou hrou děti procvičují osobní pozdravy nebo rozloučení.

Materiál/příprava

CD přehrávač a hudební CD (s klidnou hudbou).

Jak na to

Děti stojí rozmístěné po třídě. Pokud začne hrát hudba, začnou se po ní pohybovat. Jakmile se hudba vypne, zůstane každé dítě stát před tím spolužákem, který je mu nejbližší. Poté se provádí zdravící nebo loučící rituál, děti si navzájem například řeknou „Dobré ráno, ...“ nebo „Na shledanou, ...“ a potřesou si rukama. Jakmile se opět rozezní hudba, dají se děti do pohybu. Tímto způsobem se dá procvičování pozdravů několikrát zopakovat.

Tipy

Často se objevují děti, které tíhnou při volném pohybu po místnosti k divokému a hlučnému chování tak, že lehce ztratíte kontrolu nad situací. Z tohoto důvodu předem jasně stanovte pravidla, například: „Pokud hraje hudba, nedotýkáme se sebe navzájem.“ Nebo: „Pokud hraje hudba, procházíme se po místnosti a jsme potichu.“

Děti by měly již předem znát zvolený způsob pozdravu například z ranního sezení v kruhu tak, aby každý přesně věděl, co má dělat. Jednotlivé části pozdravu můžete i očíslovat:

1. pohled do očí,
2. vyslovení pozdravu „dobrý den, ...“ nebo „na shledanou, ...“,
3. potřesení rukou.

Během hry můžete jednotlivé kroky i odpočítávat. Velmi důležité je také vysvětlit, jak se třese rukou, aniž bychom někomu ublížili. Některé děti jsou – často z rozpačitosti – až příliš prudké.

Samozřejmě můžete zorganizovat i Loučící taneček.

10

Hudba znamená začátek

Cíl

Hudební skladba upozorní žáky, že za pár minut začíná výuka. Mají ještě čas dokončit započaté hry, rozhovory nebo úkoly a uklidit.

Materiál/příprava

CD přehrávač a hudební CD (například s klasickou nebo odpočinkovou hudbou).

Jak na to

Hudbu pusťte asi 5 minut před tím, než budete chtít začít pracovat s dětmi.

Jakmile hudba dohraje, měly by děti být – podle domluvy – buď na svém místě, nebo sedět v kruhu na židličkách.

Tipy

Jak můžete zavést tuto aktivitu?

Poprvé můžete jednoduše pustit hudbu, sami uklidit a posadit se na místo, kde byste chtěli dělat ranní kruh. Děti vás postupně začnou napodobovat.

Co dělat, pokud děti signál stále ignorují?

Nejprve zkuste zjistit, v čem je problém. Neumí dítě odhadnout zbývající čas? Potom je namísto s dětmi probrat, kolik času mají na uklízení, a ukázat tento čas i na třídních hodinách, nebo pouštět stále stejnou píseň, aby odhadly blížící se konec. Ten můžete navíc zdůraznit zvukovým signálem, třeba zvonečkem.

Analogicky k začáteční hudbě můžete zařadit i ukončovací hudbu. Předem dětem vysvětlíte, co mají dělat ty, které ukončí svůj úkol a uklidí si své místo, jasné stanovte pravidla, jako například: „Ten, kdo je hotový, sedí na svém místě a mlčí.“ V opačném případě velmi rychle dojde k tomu, že děti vyběhnou ze třídy a začnou dovádět. Můžete mít také připravené krátké úkoly pro „rychlíky“, kterým se budou věnovat v lavici (typu zábavné počítání) nebo na koberci (didaktická hra, >> viz aktivitu 11).

11

Systematický otevřený začátek

Cíl

Děti dokážou samostatně vyplnit zbývající čas ve vyučování efektivně a zábavnou prací.

Materiál/příprava

Děti dostanou na výběr pomůcky, úkoly, didaktické hry apod., které mají k dispozici během vyučování.

Potřebujete jednu krabici pro každou výukovou oblast: „psaní“, „čtení“ a „počítání“, do které vložíte několik odpovídajících pracovních pomůcek. Vyberte takový materiál, se kterým děti mohou samostatně pracovat, aniž byste museli cokoliv vysvětlovat.

Případně můžete po určité době pomůcky vyměnit tak, abyste si udrželi zájem dětí a zároveň drželi krok s jejich pokrokem v učení.

Jak na to

Děti si před začátkem vyučování mohou vybrat z krabic jednu pomůcku a s tou pracovat. Na konci této fáze se materiál uklidí zpět do krabic.

Krabice mohou posloužit i jako prostředek pro diferenciaci dětí. Žáci, kteří již dokončili zadaný úkol, vás už nemusejí bombardovat dotazy („Co mám teď dělat?“), ale vyberou si něco z krabic a pracují sami tak dlouho, dokud nejsou všichni se zadaným úkolem hotovi.